

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XXII

Rédacteur

NIKOLA TASIC

Membre correspondant de l'Académie Serbe des Sciences et des Arts
Directeur de l'Institut des Etudes balkaniques

Secrétaire

ALEKSANDAR PALAVESTRA

Chercheur-assistant de l'Institut
des Etudes balkaniques

Membres de la Rédaction

De Yougoslavie: MILUTIN GARASANIN, ALOJZ BENAC,
RADOVAN SAMARDZIC, MILKA IVIC, CEDOMIR POPOV,
DRAGOSLAV ANTONIJEVIC, VESELIN ĐURETIC,
MIODRAG STOJANOVIC

De l'étranger: ANTHONY EMIL TACHIAOS (Thessalonique),
DIMITRIJE ĐORĐEVIC (Santa Barbara — Californie),
ALEKSANDAR FOL (Sofia), NIKOLAJ TOLSTOJ (Moscou)

BELGRADE

1991

налази низ интересантних појединости које документима дају посебан значај. Садржина писама је веома различита: од коментара појединих политичких проблема и извештаја о стању о појединим областима, преко молби за помоћ црквама, путописних информација и договора за Свруску етнографску изложбу, до молби за професорска места и стипендије у Русији.

Сва триста тридесет и три писма су срећена по азбучном реду презимена кореспондената. Ако је било више писама једног аутора писма су, наравно, поређана хронолошким редом. Већина писама је пропраћена неопходним и корисним коментарима. Вредност овог Зборника увећавају регистар личних имена и регистар географских појмова.

Љубодраг П. Ристић

ЗБОРНИК ЗА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ МАТИЦЕ СРПСКЕ 24, Нови Сад 1988.

По свој прилици финансијске недаће чине да и овај угледни часопис, један од ретких специјализованих за историју уметности, излази са приличним закашњењем. Матичин Зборник за 1988. годину доноси, између осталог, рад Светлане Томековић *Les cycles hagiographiques de Saint Angelo in Formis: recherches de leurs modèles*. Реч је о анализи два кратка хагиографска циклуса посвећена св. Пантелејмону (крај XI века), односно сусрету св. Антонија и св. Павла Тивејског (крај XII века). Занимљивост рада са балканолошког становишта сачувана је у чињеници да се њиме употпуњује слика о зрачењу византијске уметности, потврђеном у другој половини XI века у сликарству Монте Касина и Рима. Аутор долази до закључка да је у овом случају реч о снажном византијском утицају који се, у том погледу, може упоредити са оним у венецијанском Светом Марку те целинама у Монреалеу.

Значајан прилог познавању националне културе чини блок од шеснаест радова посвећен манастиру Грегетегу. Већи број текстова је интересантан утолико што нуди обиле фактографског материјала о историјату манастира, његовим настојатељима и разним видовима културног и уметнич-

ког рада који се одвијао под покровитељством и уз подстицај гретешких поглавара. Међутим, издавају се рад Војислава Матића, истрајног проучаваоца фрушкогорских манастира, под насловом *Архитектура манастира Грегетега*. У питању је исцрпан историјат грађе манастирских зграда и цркве, реконструисан на основу досад откривених докумената и описа. Он се односи на, по свему судећи, првобитну стару цркву, на касније подигнуту барокну цркву са звоником и капелом (Друга половина XVIII века) и на њен данашњи изглед који је резултат многих преправки и адаптација. Посебну вредност чини богат илустративни прилог — цртежи основе, пресека, елевације, зидане олтарске преграде. Други занимљив прилог доноси рад Миодрага Јовановића „*Болетика*“ у *Грегетегу* којим се разјашњава податак да је за обнову цркве ангажован Херман Боле, познат по својим електричним, неоготичким захватима на загребачкој катедрали. Тумачећи овакав избор вероватном заузетошћу архитекте Владимира Николића који у том тренутку руководи грађитељским подухватима у Сремским Карловцима, аутор, ипак, сматра да „*болетика*“ није дотагла само Грегетег, већ је испуњавала естетику и умет-

ничку праксу крајем XIX века. Пример који потврђује сложеност манастирске целине Грегета, који се по много чему издваја од осталих фрушкогорских манастира, осветљава у свом раду Петар Момировић. Реч је о примерцима пластике, ретке у барокној

и класицистичкој уметности Карловачке митрополије, а и иначе стране православној цркви. То су свети престо и жртвеник, урађени под покровитељством владике Јована Георгијевића.

Марина Адамовић

Динко Давидов: ХИЛАНДАРСКА ГРАФИКА, заједничко издање „Просвета“, Београд, Балканолошки институт САНУ, Народна библиотека Србије, „Јединство“, Приштина, Београд 1990.

Из пера данас несумњиво најбољег познаваоца српске графике новијег доба, др Динка Давидова, изашла је још једна незаобилазна књига. Реч је о делу једноставно насловљеном „Хиландарска графика“. Динко Давидов је и овога пута непогрешиво следео светлост којом зраче духовни светионици српскога народа, међу којима Хиландар, још од времена својих првих ктитора Светог Саве и Симеона Немање, заузима сасвим особено место. Склоњен у брајма Свете Горе Атоске, измакнут од бура и ветрова што су столећима брисали земљом матицом, Хиландар је остајао упориште вере и традиције, монашке преданости и посвећености. Поштовање које је у православној свету уживао очитује се и у чињеници да су приложницима биле влашке војводе и руски цареви, да је било времена када су у њему бројнији били бугарски или грчки монаси. Тај затворени духовни врт светогорских монаха проживео је „златно доба“ средњег века усамљенички, готово непознат Европи, поготову западној. Тек од XVI, а нарочито од XVII века, егзотичност његове неприступачности почиње будити занимање, и то управо захваљујући графичким панорамама Атоса, дрворезима самих монаха или бакрорезима западних гравера.

Како сам аутор напомиње, прво занимање за непроучене хиландарске бакрорезне плоче по-

казао је проф. Светозар Радојчић почетком педесетих година, што је дало подстицаја сакупљању матрица расејаних по манастирским одајама. Међутим, тек настојањем Динка Давидова, уз професионалну сарадњу графичара Н. Меанџије и В. Михајловића, те свесрану помоћ хиландарског братства, започето је (1986) и за три године завршено отискивање графичких листова са старих бакрорезних плоча. Тек када се на белој хартији указао сплет црних линија, траг руке гравера који су пре четири, три, два века резали те плоче, било је могуће приступити стварној стручној и научној анализи једног дела непресушног хиландарског блага.

Аутор нас упознаје с процесом настанка ове књиге и читавим подухватом оживљавања једног заборављеног света слика. Захваљујући вишегодишњем изучавању графичке уметности, др Давидов је успео да нам сажето предочи историјске и уметничке оквире у којима су Атос и од њега неодвојиви Хиландар вековима опстајали. У том погледу је нарочито значајно оснивање Карловачке митрополије преко које је Хиландар поново успостављао везе са залећем. Тако пратимо путеве којима су ходали светогорски монаси и путеве којима су, све радије и чешће, непознати ходочасници и знаменити Срби стизали у Хиландар. Посебно драгоцен део књиге чине репродук-